

Kako so OHOjenci na ljubljanskih ulicah s sredstvi umetnosti želeli v človeku zbuditi tisto temeljno čudenje, ki bi ga vrglo iz tirov ustaljenih norm in odprlo njegovi lastni svobodi

Želja, da bi umetnost postala integralni del življenja, za kar se je zavzemala neoavantgardna skupina OHO, je v tem času še posebej aktualna. Ob prepadu, ki zeva med kulturno sfero in preostalo družbo, je prizadevanje po integriranosti umetnosti v svet kot so to zagovarjali OHOjenci in ne njeni osamitvi, , vredno razmisleka. Del poudarjanja prepleta umetnosti in življenja ter ustvarjalnosti kot nečesa, kar bi moralo postati sestavni del vsakdanje dejavnosti vsakogar, je bilo tudi to, da so OHOjenci svojo dejavnost prenesli v javni urbani prostor.

Večino hepeningov in akcij v urbanem kontekstu so OHOjenci organizirali leta 1968 v parku Zvezda v središču Ljubljane. Že leto prej je nedaleč stran, v podhodu Kazine, eden od članov OHOja, Marko Pogačnik, enkrat tedensko javno risal in lepil stripe na temo odpora proti vojni v Vietnamu. Leta 1968 pa je na istem mestu postavil stojnico, kjer je prodajal tako imenovane ARTtikle, kot je z nadomestnim imenom poimenoval umetniška dela, pri čemer ga je navdihovala zamisel o demokratizaciji umetnosti.

Park Zvezda velja za prvi javni mestni park in prostor živahnega družabnega življenja. Obenem je bil od svojega nastanka tudi osrednji prostor, povezan s pomembnimi dogodki slovenske zgodovine in zato tudi ideološki prostor, kjer je bila vsaka motnja, zlasti v času socializma, razumljena kot subverzija proti obstoječi ureditvi. Ko OHOjenci v letu začetka študentskega gibanja kot prizorišče svoje umetnosti izberejo urbano okolje ljubljanskih ulic, predvsem območje parka Zvezde, pri tem ni šlo za družbeni ali politični protest, ampak predvsem za vzpostavitev motnje, obrata v polju umetnosti. OHOjenci govorijo tudi o huliganski vlogi umetnosti, ki mora delovati destruktivno, če želi osvoboditi človeka iz konceptualnih spon kulture. Obrat v polju umetnosti jim je omogočil, da se je umetniško delo vzpostavilo kot avtonomen element, pri katerem je umetnik nastopal kot neke vrste sodelavec, ki je vpet v širši ustvarjalni proces. Želeli so, da bi umetnik podal idejo, vzpostavil strukturo umetniškega dela ali dogajanja, ki bi se nato realiziralo samo, prepuščeno naključju, kot stvar po sebi. Pri tem so sodelovali tudi mimoidoči. Ti niso bili razumljeni samo kot opazovalci, umetniki so jih vabili h kolektivnemu ustvarjanju.

Gibanje OHO, Mimoidoči so bili povabljeni, da narišejo velik krog in ga pobarvajo z barvastimi kredami ter David Nez riše senco Andraža Šalamuna, 1968, iz razstave OHO-Katalog v Zvezda parku, Moderna galerija, Ljubljana

Eden od pojmov, ki ga povezujemo z ustvarjanjem OHOja je *ludizem*. Ta je razumljen kot princip, ki temelji na spontani igri in uporabi naključja, kot tak pa postane dejavnik svobode ter ponuja način, ki pomeni alternativo nasilnemu nasprotovanju. Številne ljubljanske projekte OHOja so zaznamovali javni poziv k igri, kolektivno delovanje, improvizacija in uporaba novih medijev. Med tovrstne projekte sodijo: *Portret in črv*, *Pokop faraona*, *Pudingi iz snega*, *Stonoga*, *Urbani teater* ali *Skupinska vaja s piščaljo po ljubljanskih ulicah*. Pri slednjem je skupina ljudi ob zvoku piščali zamrznila v pozi in svoj pohod nadaljevala ob naslednjem žvižgu, pridružili pa so se ji lahko tudi mimoidoči.

Gibanje OHO, *Projekt 7 – Vaja s piščalko na ljubljanskih ulicah*, 1969/70. Filmska kadra vzeta iz filma *Naška Križnarja*. Moderna galerija, Ljubljana

Soroden je bil tudi hepening z dolgo plastično cevjo, ki se je polnila z zrakom iz sesalca. Ob tem so umetniki mimoidoče prosili, da se postavijo v krog in napihujočo cev, ki se je iz

sredine širila na vse strani, usmerijo nazaj proti središču, ko se jih ta dotakne. Tako so skupaj oblikovali zračno skulpturo iz dolge vijoče plastične cevi.

Gibanje OHO, Milenko Matanovič, Hepinging s sesalcem in plastično cevjo v parku zvezda, 1986, fotografija Marko Švabič, Moderna galerija, Ljubljana

Gibanje OHO, Srečo Dragan, *Pudingi iz snega*, 1969, Moderna galerija, Ljubljana

Za sklepno dejanje med OHOjevskimi akcijami v javnem prostoru velja živa skulptura *Triglav*, ki so jo kot novoletno darilo 30.12. 1968 podarili Ljubljančanom. To so storili tako, da so svoja telesa ovili v črno ogrinjalo, iz katerega so alegorično molele le tri glave v prepoznavni formi najvišje slovenske gore.

Gibanje OHO, Milenko Matanovič, *Triglav*, 31.12.1968, fotografija Marko Švabič, Moderna galerija, Ljubljana

Med izvirnimi strategijami OHOja, so bili tudi imaginarni projekti, realizirani le na straneh časopisa Tribuna (2.4.1969, XVIII, št.12). Marko Pogačnik je bil v tistem času likovni urednik tega študentskega glasila, pripraviti razstavo na straneh časopisa pa je bila novost, ki priča o neobremenjenosti z uradnim galerijskim muzejskim sistemom. Tudi projekti iz časopisa Tribuna, čeprav utopični, pozivajo publiko k sooblikovanju opisanih dogodkov. Značilnost teh projektov je preplet humornega z nenavadno stvarnim dojetjem metaforičnega. Projekti so bili na straneh časopisa predstavljeni s kratkimi opisi in za mnoge od njih se zdi, kot da bi umetnikovo delovanje pogojevale kozmološke razsežnosti, na primer:

"David Nez bo razstavljal mrak nad trgom Zvezda 2. aprila od 19. do 20. ure."

"Milenko Matanović naproša prebivalce mesta Ljubljane, da v počastitev 1. maja med osmo ter osmo uro ter deset minut zvečer prižigajo in ugašajo luči v svojih sobah."

"Andraž Šalamun bo vse debele ljudi pobarval rumeno."

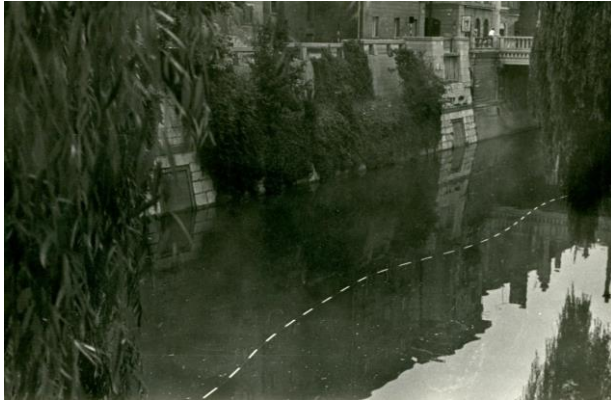
"Milenko Matanović bo razstavil planet Zemljo. Kako? Rekel bo zemljanom, da pobarvajo z modro barvo vse, kar je od 600 m do 600 m in 10 cm nad morsko gladino."

"David Nez bo prvi vesoljski kipar. Šel bo na Luno in enega od kraterjev napolnil z betonom."

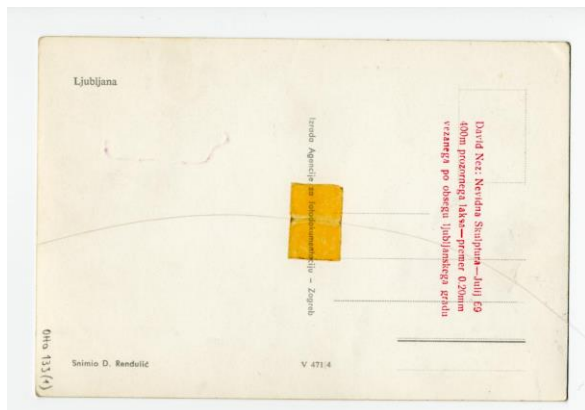
Značilnost projektov opisanih v Tribuni je, da nemogoče pretvarjajo v sprejemljivo ter delujejo proti omejitvam, ki si jih postavlja človek, včasih zgolj s prekvalifikacijo znanih oblik v nekaj novega. Temu ustreza tudi izjava enega od članov skupine OHO in sicer, da je bila umetnost zanje kot neke vrste stanje zavesti, kot taka pa je predstavljala svojevrsten model resničnosti. Pa tudi izjava, da je šlo za formiranje imaginarnega, ki se vtisne v zavest udeležencev, preseže hermetičnost izjave ter omogoča skupno ustvarjalno polje med iniciatorjem in udeleženi. Istočasno ti projekti precej humorno obravnavajo tradicionalno razumljeno vzvišeno pozicijo umetnika ter mitologijo njegovega egocentrizma.

Poleg hepeningov in akcij so OHOjevci v Ljubljani pričeli izvajati tudi subtilnejše posege v okolje v obliki *land art* projektov. Taka je na primer *Nevidna skulptura*, ko je David Nez okrog Ljubljanskega gradu ovil 400 m nevidnega prozornega laksa in sporočilo o tem, skupaj s prilepljenim koščkom laksa in vrisano nitjo na razglednici, poslal na nekaj poštnih naslovov. Ali projekt *Kača* Milenka Matanoviča, ko je lesene deščice, povezane z vrvjo, spustil v Ljubljano, da so na rečni gladini prikazale sicer nevidne vodne tokove. Obema projektoma

je skupno poudarjanje nevidnih procesov, prikazati to, česar nismo sposobni dojeti s čuti, pa je postal tudi cilj zadnje faze OHOja ob koncu šestdesetih in začetku sedemdesetih let, poimenovane transcendentalni konceptualizem.

Skupina OHO, Milenko Matanović, *Kača*, 1969, Moderna galerija, Ljubljana

Skupina OHO, David Nez, *Nevidna skulptura*, 1969, Moderna galerija, Ljubljana

Po intervencijah v urbanem okolju, ko so OHOjevcji spreminjanjali ulice v lastno igrišče, jih je ustvarjanje v zadnji fazi vodilo ven iz mesta. Najprej v ustvarjanje in potem v življenje v naravi, kjer se po koncu OHOja njihova prizadevanja po integraciji umetnosti v življenje nadaljujejo v umetniški komuni imenovani *Družina v Šempasu*.

OHO je doživel številne razvojne faze, običajno pa se deli na tri obdobja. V prvem, od 1966 do konca leta 1968, je bil precej širok in neformalen, njegova dejavnost pa je temeljila na teoriji reizma. V drugi fazi, med letoma 1969 in 1970, se je preusmeril na polje sodobne, inovativne umetnosti in vpeljal v slovensko umetnost mednarodno uveljavljene pojave in tokove: arte povera, procesualno umetnost, pokrajino in telo kot izrazno sredstvo. V sklepnem obdobju se je skupina preobrazila v skupnost, ki se je usmerila v ezoterično obliko 'transcedentalnega' konceptualizma in posluževala prijemov telepatije in svojevrstne ekološke države. OHO se je leta 1971 samoukinil, Marko Pogačnik in prijatelji pa so v Šempasu ustanovili komuno *Družina v Šempasu*.

Po preglednih razstavah Marka Pogačnika in Andraža Šalamuna v Moderni galeriji zdaj predstavljamo prakso tretjega ustanovnega člana skupine OHO, Milenka Matanoviča.

Razstava z naslovom *Valovi: 50 let ustavarjanja Milenka Matanoviča* si lahko ogledate od 30 marca, 2018 v Muzeju za sodobno umetnost Metelkova v Ljubljani.

Ana Mizerit je asistentka kustosinja v MG+MSUM.